

Motion till riksdagen 2019/20:1226

av **Anders Österberg (S)**

Franchising

Förslag till riksdagsbeslut

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten till förstärkt skydd för franchisetagare och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Franchising har under senare år växt lavinartat i Sverige och är en viktig näringspolitisk fråga. Franchising under ansvarsfulla former där båda parter ges förutsättningar för lönsamhet och har en ömsesidig lojalitet är en utmärkt form för affärsmässigt samarbete. Rubriker i pressen som ”Franchiseavtal blev en fälla”, ”Franchisetagare utnyttjas”, beskriver emellertid en annan och viktig del av verkligheten. Antalet konkurser bland franchisetagare har också ökat på senare tid. Franchisetagare är typiska småföretagare som har en mycket utsatt ställning. Franchising förekommer inom alltifrån detaljhandel, snabbmatsrestauranger, fastighetsförmedling, försäkringstjänster till begravningsbyråer. Idag finns runt 700 franchisesystem i Sverige med ca 35 000 franchisetagare. Mer än 100 000 personer arbetar i dessa franchisesystem.

Sedan 2006 finns en lag som reglerar franchisegivarens skyldighet att informera en franchisetagare innan ett avtal träffas. Redan vid tillkomsten av denna lag framhölls från många håll att den inte ger ett tillräckligt skydd för franchisetagarna. Att lagen aldrig prövats är ytterligare ett bevis på dess ineffektivitet.

Lagens uddlöshet visar att det nu är det dags att ta nästa steg för att komma till rätta med de ojämlika förutsättningar som gäller i förhållandet franchisegivare–franchisetagare. Franchiseavtalen är påtagligt ensidigt utformade i franchisegivarens favör – ofta med tvivelaktiga och oskäligen avtalsvillkor.

Lagen är uddlös och utan praktisk betydelse. Om en franchisegivare bryter mot lagen ska detta prövas i Marknadsdomstolen. Domstolen kan bara döma ut vite och vitet tillfaller ju inte den drabbade parten, dvs franchisetagaren, utan det allmänna. Man måste då ställa sig frågan hur realistiskt det är att en ekonomiskt hårt pressad franchisetagare vill driva en process där ”skadeståndet”, vitet, tillfaller någon annan. För att

franchisetagaren sedermera ska kunna utkräva ett eventuellt skadestånd måste i regel sådan talan väckas i skiljedom då absoluta majoriteten av franchiseavtal stipulerar just tvisteprovning i skiljedom.

Andelen oseriösa franchisegivare har även påtagligt ökat på senare tid. Därför är det nödvändigt att "väsas" dagens lagstiftning med verkliga skyddsregler för den svagare parten. Skyddslagstiftning för franchisetagare finns idag bl.a. i USA, Kanada, Frankrike, Spanien, Italien, Korea och Japan. Även Europarådet har antagit en rekommendation där medlemsstaterna uppmanas att införa sådan lagstiftning.

Det är framför allt inom sex områden där behovet av en skyddslagstiftning är särskilt påkallad:

1. Koncept ska vara beprövade och kommersiellt hållbara.

Det är rimligt att begära att ett franchisekoncept är beprövat och uppvisar möjligheter till lönsamhet. En franchisetagare betalar avgifter för att kunna dra nytta av franchisegivarens upparbetade affärsmodell och självklart måste modellen då också hålla vad den lovar.

2. Möjlighet för franchisetagare att säga upp avtalet om konceptet inte håller.

De flesta franchiseavtal löper på en period om tre till fem år. Under denna tid kan franchisetagaren inte säga upp avtalet. Tyvärr förekommer det alltför ofta att en franchisetagare hamnar i skuld till franchisegivaren på grund av att franchisekonceptet inte håller vad det lovat och tagaren måste stanna inom ramen för avtalet för att försöka arbeta ner skulden. Om konceptet inte håller ska franchisetagaren ha möjlighet att säga upp avtalet i förtid.

3. Förbud mot orimliga borgensåtaganden.

Franchisegivarna kräver i regel att franchisetagarna ska driva sin verksamhet i aktiebolag. Detta för att aktiekapitalet ska vara en garanti för ingångna åtaganden. Men få franchisegivare nöjer sig med aktiekapitalet som garanti utan begär dessutom ett personligt borgensåtagande. I vissa fall kan detta vara skäligt men måste då också stå i proportion till den risk som franchiserelationen kan innebära. Alltför ofta handlar det dock om orimliga borgensåtaganden som i realiteten innebär att franchisetagaren blir mer eller mindre livegen.

4. Förbud för franchisegivaren att under löpande avtalstid ensidigt ändra avgifter eller för franchisetagaren viktiga villkor.

I de flesta franchiserelationer regleras den dagliga verksamheten i handböcker eller manualer. Dessa ändras som huvudregel av franchisegivaren utan att höra franchisetagaren. Denna flexibilitet är nödvändig i många franchisesystem men får inte innebära att för franchisetagaren väsentliga villkor som ex. vis avgifter ensidigt ändras av franchisegivaren. Båda avtalsparter ska rimligen kunna överblicka sin affärsrisk vid avtalets tecknande, utan möjlighet att en part ensidigt ska kunna ändra väsentliga villkor. Vidare ska franchiseavtal förbjudas att innehålla en generell fullmakt där franchisegivaren, utan hörande eller godkännande, kan teckna avtal i franchisetagarens firma.

5. Regler om uppsägning av avtal och ekonomisk kompensation för inventarier och varulager.

Eftersom franchiseavtal i regel har en konkurrensklausul kan en franchisetagare vid avtalets upphörande inte sälja sina inventarier eller varulager. Franchisegivaren bör i en sådan situation ha en skyldighet att lösa in dessa.

6. Förbud mot skiljeklausuler.

Skiljeklausul är näst intill obligatoriskt i ett franchiseavtal. Detta förstärker ojämlikheten i ett franchiseförhållande. En franchisetagare kan då inte gå till allmän

domstol för att lösa en tvist. Skiljeförfarande är en dyr process, något som slår hårt mot en franchisetagare och förstärker hans redan svaga ställning. Vid skiljeförfarande löper nämligen franchisetagaren risken att få betala hela kostnaden för skiljedomen (arvode till skiljemännen samt sina egna och motpartens advokatkostnader) något som i normalfallet uppgår till miljonbelopp. I praktiken innebär detta att i nio fall av tio avstår franchisetagaren från att göra aldrig så välgrundade rättliga anspråk gällande. Statens roll är att tillse att det finns fungerande spelregler på marknaden för att inte svagare parter i affärsrelationer ska utnyttjas. Ett förbud mot obligatoriska regler om skiljedom i franchiseavtal måste därför införas.

En lagstiftning i enlighet med vad som här föreslås skulle förutom ett förbättrat skydd för franchisetagare få till effekt att man kan stävja förekomsten av oseriösa franchisesystem, något som borde ligga i båda parter intresse. Det finns alltför många exempel på missbruk där enskilda personer har råkat i stora ekonomiska svårigheter till följd av illa genomtänkta eller bedrägliga franchisesystem.

Riksdagen bör därför besluta om en översyn av lagstiftningen i enlighet med vad som här anförts i syfte att komma tillrätta med de missförhållanden som råder inom franchising.

Anders Österberg (S)